ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ

ਡਾ. ਸੰਤੋਖ ਲਾਲ ਵਿਰਦੀ ਐਡਵੋਕੇਟ

ਜਾਤ ਪਾਤ ਕੀ ਹੈ?

1. ਜਾਤਪਾਤ ਭਾਰਤ 'ਚ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅਜੂਬਾ ਹੈ।
2. ਜਾਤਪਾਤ ਮੂਲਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਛੜਯੰਤਰ ਹੈ।
3. ਜਾਤਪਾਤ ਦਾ ਸਿਰਫ ਸੱਤਾ ਸੰਪਤੀ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੈਕਸ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ।
4. ਜਾਤਪਾਤ ਸਿਰਫ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅੱਗੋਂ ਵੰਡ ਹੈ।
5. ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਵਸਥਾ 'ਚ ਹਰ ਉੱਪਰਲੀ ਜਾਤ ਥੱਲੇ ਵਾਲੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੀ ਹੈ।
6. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੋਹਿਤਸ਼ਾਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਹੈ।
7. ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਵਰਣ ਸ਼ਰਣੀ ਧਰਮ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
8. ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੀ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
9. ਜਾਤ ਪਾਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਚਹੁੰਮੁਖੀ ਲੁੱਟ ਹੈ।
10. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਛੂਆ ਛਾਤ ਉਪਜ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਮਰਰਾ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।
11. ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੈ।
12. ਜਾਤ ਪਾਤ ਔਰਤ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।
13. ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਰ ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਸਮਾਜੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ।
14. ਜਾਤ ਪਾਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਨਹੀ, ਬਲਕਿ ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਵਕਤ ਤੋੜਦੀ ਹੈ।
15. ਜਾਤ ਪਾਤ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
16. ਜਾਤ ਪਾਤ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀ ਬਦਲਣ ਦਿੰਦੀ ਬੇਸ਼ਕ ਤੁਸੀ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ, ਅਫਸਰ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਵੋ।
17. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਵੀ ਹੈ।
18. ਜਾਤ ਪਾਤ ਮਾਨਸਿਕ ਸੋਸ਼ਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵੀ ਹੈ।
19. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਇਨਕਲਾਬ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੀੜਤ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ।
20. ਮਜੂਦਾ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ-ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਹੈ।

ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ?

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਸਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਬਾਦੀ, ਆਰੀਆਂ, ਦਰਾਵਿੜ, ਮੰਗੋਲ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਉਹ ਮੂਲ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਆਏ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੜਦੇ-2 ਥੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸੰਦ ਮੂਲਨਿਵਾਸੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਬਾਦ ਹੋ ਗਏ

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਜਾਤ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਜਨਮ ਲਈ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪੇਸ਼ਾ, ਦੂਜਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਬਾਇਲੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਤੀਸਰਾ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦਾ ਜਨਮ, ਚੌਥਾ ਸ਼ੰਕਰ ਜਾਤਾਂ, ਪੰਜਵਾ ਆਵਰਜਨ ਅਰਥਾਤ ਬਾਹਰਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਲਈ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਮਲ, ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਵਰਗ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ, "ਹਿੰਦੂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਵਰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ 'ਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਆਰੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਸਤਾਧਾਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ, ਵਰਣ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨਮੀ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਰਥਿਕ ਵਸੀਲੇ ਜਮੀਨ, ਪਸ਼ੂ, ਧਨ 'ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਫਿਰ ਆਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਦਬ ਦਬਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬ੍ਰੱਹਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਣਹਾਰਾ ਦੱਸ ਕੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੱਹਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਖੌਫ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ, ਸੰਮਤੀ ਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜਾਤੀ-ਪਾਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਰ ਕੰਮ, ਹਰ ਸਰਗਰਮੀ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ, ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਜੋਂ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਨਿਯਮ ਤੇ ਕੰਮ ਮਿੱਥੇ ਹੀ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹਰ ਬੰਦੇ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸਰ ਆਇਆ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ, ਨਿਯਮ ਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਵਲੋਂ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਤਦ ਜੋ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਨੀਚ ਰਹਿਕੇ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨੀਚ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਆਰੀਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰੱਹਮਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਜਾਦੂ ਚਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਤੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕਨੂੰਨ ਸਭ ਕੁਝ ਰਿਜਰਵ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮਿਲਵਰਤਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕ ਮੁੜ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ।

ਚਤੁਰ ਵਰਣ (ਜਾਤ ਪਾਤ) ਅਨੁਸਾਰ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ, ਨੀਚ ਤੇ ਗੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਛੂਆ-ਛਾਤ ਜਿਹੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਪ੍ਰੋਹਿਤਸ਼ਾਹੀ ਉੱਭਰਿਆ, ਜਿਸ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੜੱਪ ਲਏ।

ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਜਾਤ ਪਾਤ ਕੋਈ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਤਾਂ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਤ ਪਾਤ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਬਦਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ ਤੇ ਇਸਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਹਨਾਂ ਸਾਸ਼ਤਰ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਹਿਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਚੇ। ਇਹ ਸਾਸ਼ਤਰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

1. ਬ੍ਰੱਹਮਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ, ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਵੈਸ਼ ਪੇਟ ਵਿੱਚੋਂ, ਸ਼ੂਦਰ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੜ੍ਹਨਾ-ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ-ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ-ਲੈਣਾ ਇਹ 6 ਕੰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਮਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣਾ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਵਣਜ ਵਿਉਪਾਰ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ ਵੈਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਬ੍ਰੱਹਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪਰਲੇ ਤਿੰਨ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। (ਮਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ 1/31)

2. ਚੰਡਾਲ, ਚਮਾਰ, ਭੰਗੀ ਆਦਿ ਜਾਤੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਨਗਰ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਸਣ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਰਹਿਣ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਗਧੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਰਦਿਆ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ, ਖਾਣ ਲਈ ਜੂਠ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਣ। ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਨ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਨੀਚ ਹਨ। (ਮਨੂੰ 10/51-55-129)

3. ਜੇ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸਵਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤੜ ਕਟਵਾ ਦੇਵੇ। (ਮਨੂੰ 8/281)

4. ਜਦ ਕਦੇ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉੱਚ ਜਾਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਖੋਹ ਕੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦੇਵੇ। (ਮਨੂੰ 10/96)

ਕੌਟੱਲਿਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ 19ਵੇਂ 'ਪ੍ਰਕਰਣੇ ਜਨਪਦ ਨਿਵੇਸ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਰਾਜਾ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਸਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੂਦਰ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਮੁੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੋਹ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੋਣ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।

ਸਾਸ਼ਤਰ ਸਮਰਿਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜਾਤੀ ਪਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਧਰਮ ਦੰਡ ਇੰਨਾ ਸਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪਿਆ! ਸ਼ੂਦਰ ਸ਼ੰਭੂਕ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੋੜਕੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਹਿਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 'ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ' ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸ਼ੰਭੂਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ। (ਰਮਾਇਣ-ਲਵ ਕੁਸ਼ ਕਾਂਡ) ਇਕਲੱਵਿਆ ਨਾਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭੀਲ ਨੇ ਖੱਤਰੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਤੋਂ ਧਨੁੱਸ਼ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਕਟਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ 12ਵੇਂ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਮਾਤੰਗ ਸ਼ੂਦਰ ਦੀ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣਨ ਲਈ ਘੋਰ ਤੱਪ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਮਾਤੰਗ ਦੇ ਖੁੱਦ ਅਨੁਸਾਰ, "ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਸਖਤ ਤੱਪ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਭਲਾ ਫਿਰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਣ ਲਈ ਯੋਗ ਕਿੰਝ ਨਹੀਂ ਹਾਂ? ਧਰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

ਜਿਥੋ ਤੱਕ ਜਾਤ ਦੇ ਕੰਮ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਯਥਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਗੰਦਗੀ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੰਗੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਉਚ ਜਾਤੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਹੀ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਗਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ? ਜੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੁਹਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਟਾਟਾ ਬਿਰਲਾ ਨੂੰ ਲੁਹਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ? ਜੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੱਜ ਲੱਖਾਂ ਦਲਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ?

ਪਿਛਲੇ ਹਜਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਲੋਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾ ਹੇਠ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਰੜੇ ਗਏ। ਉਹਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ-ਭੇਦ ਸੀ। ਜਾਤੀ-ਭੇਦ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਦਾ ਭੇਦ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ, ਰਾਜਪੂਤ ਛੋਟੇ ਹਨ। ਰਾਜਪੂਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ, ਕਹਾਰ ਛੋਟੇ ਹਨ। ਕਹਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ, ਆਦਿਧਰਮੀ ਛੋਟੇ ਹਨ, ਆਦਿਧਰਮੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਛੋਟੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਜਾਰਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਜਾਤ ਪਾਤ 'ਚ ਬੰਧਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਦੂਜਾ ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਨਹੀ। ਗੁਣੀ ਦੇ ਗੁਣਾ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਨਹੀਂ, ਮਿਹਨਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਰਬੱਤ ਲਈ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੀ ਸੋਚਣੀ ਨੇ ਸਚਾਈ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਚਾਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ, ਕਮਿਉਨਿਸਟ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਇਸਾਈ, ਬੋਧ, ਬਹੁਜਨ, ਕਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਜਾਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਉੱਚ ਜਾਤ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸੀ, ਕਮਿਉਨਿਸਟ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਇਸਾਈ, ਬੋਧ, ਬਹੁਜਨ, ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਜਾਤ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ, ਕਮਿਉਨਿਸਟ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਇਸਾਈ, ਬੋਧ, ਬਹੁਜਨ ਨਾਲ ਬੇਟੀ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ, ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਜਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੰਦੀਆ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਜਾਤ ਜਾਂਚ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗਰਾਂਟਾਂ ਤੇ ਸਬਸਿਡੀਆ ਦਿੰਦੀਆ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਅਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਸ਼ਾਨ ਸਥਾਨ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਮਹੱਲੇ ਅਤੇ ਕਲੋਨੀਆ ਸਭ ਜਾਤ ਮਜਹਬ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਉਸਰ ਰਹੀਆ ਹਨ। ਬੱਸ! ਜਿਧਰ ਮਰਜੀ ਵੇਖ ਲਉ, ਸਭ ਪਾਸੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਸਿੱਖ, ਇਸਾਈਆ ਅਤੇ ਕਮਿਉਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀ?

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਖੌਤੀ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ 'ਚਉਥੇ ਪਉੜੇ' ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਬਰਾਬਰੀ ਤਾਂ ਮਿਲੀ ਪਰ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਰਿਹਾ। ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਇੱਕ ਦੁੱਖ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਵੈ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾਵਾਂ, ਮੱਸਿਆ, ਜਾਤਾ ਗੋਤਾਂ ਦੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂਆ ਸਹਿਬਾਨ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਤਮਿਕ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰੋਲੇ ਘਚੋਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਪ ਗਈ ਹੈ।

ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਲੋਕ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਵੱਲ੍ਹ ਤਬਦੀਲ ਹੋਏ। ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਪਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸਰੋਤ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭ ਲਏ। ਇਹ ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਹੀ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਪਰਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਇਸਾਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਇਸਾਈਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਨਦੇ। ਵੈਲੱਲਾ, ਪਿਲੈ, ਰੈਡੀ, ਕੰਮਾ, ਵੈਲੱਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜੂ ਵਰਗੀਆਂ ਜਾਤਾਂ/ਗੋਤਰਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਲਾਯਾ, ਸੰਬਵਾਸ, ਕੁਰਵਾਸ, ਪੁਲਾਸ, ਪੁੱਲਸ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਵੀ ਮੂਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ (ਜਾਤ ਪਾਤ) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ।

ਅਖੌਤੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾਤਪਾਤ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਯਤਨ ਜਾਂ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ?

ਜਾਤ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸੰਘਰਸ਼, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਤਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਾਤਪਾਤ ਨੂੰ ਖਾਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਅੱਜ 10 ਹਜਾਰ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਦਲਿਤ 6 ਹਜਾਰ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਪਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਵਰਣ ਅਤੇ ਜਾਤ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਚ ਜਾਤੀਆ ਨੇ ਹਜਾਰਾਂ ਸਾਲ ਮੁਗਲਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਏ।

ਹਾ! ਕੁਝ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਹਾਲਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਅਪਮਾਨਤ ਨਾਮਬਦਲ ਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੰਡਾਲਾ ਨੇ ਆਦਿਧਰਮੀ, ਵਾਲਮੀਕਿ, ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸੀਏ, ਭਗਤ, ਮੇਘਾਂ ਨੇ ਮਹਾਸ਼ਾ, ਕਾਇਸਥਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰ ਗੁੱਪਤ, ਲੁਹਾਰਾਂ, ਤਰਖਾਣਾ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ, ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ, ਛੀਬਿਆਂ ਨੇ ਟਾਂਕਛੱਤਰੀ, ਨਾਈਆਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਠਾਕਰ ਆਦਿ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹਨਾ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਅਪਮਾਨਤ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹਨਾ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਪਮਾਨਤ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਜਾਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀ ਜਾਣਦੀਆ ਕਿ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਇਸ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਆਕਸੀਜਨ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ, "ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਛੂਆ-ਛਾਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਰਗ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਗ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਵਰਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਸਮੁੱਚੇ ਵਰਗ ਵਲੋਂ ਦੂਜੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨੀਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਰਗ ਤੇ ਢਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

"ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗੁਲਾਮ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਸਾਨੂੰ ਇੰਨੀ ਲੰਬੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਦੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ। ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਰਣ ਨੂੰ ਹੀ ਲੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਹਮਲਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਅੱਧੀਆਂ ਔਰਤਾਂ, ਫਿਰ ਬੁੱਢੇ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਪੰਗ ਲੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਠਤ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਕੱਟਦੇ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਜਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਨੇ ਅਰਥਾਤ ਖੱਤਰੀ ਜਾਤ ਨੇ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਹਾਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਸਭ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਘ੍ਰਿਣਤ ਸਿਸਟਮ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ।"

"ਜਾਤ-ਪਾਤੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉੱਪਰੋਂ, ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਆਈਏ ਤਾਂ ਅਪਮਾਨ ਤੇ ਨਫਰਤ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਥੱਲਿਉਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਪਰੋਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਆਈਏ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਘਟਦੇ-ਘਟਦੇ ਕਰਤੱਵ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਥੱਲਿਉਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕਰਤੱਵ ਘਟਦੇ ਘਟਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

"ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਸਵਰਗ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕਰੋੜਾਂ ਦਲਿਤ ਹਨ। ਗੰਦਗੀ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਕਰੋੜਾਂ ਦਲਿਤ ਵਗਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਘਟੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਰੋੜਾਂ ਦਲਿਤ ਨੌਕਰ ਹਨ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਕਾਰਣ ਹੀ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਸਕਣ। ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਲਿਤਾਂ 'ਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ।"

ਜਾਤਪਾਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਛੂਆਛਾਤ ਦੇ ਨਫੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸਿਰਫ ਖੋਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵੀ ਦੱਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਜਾਤੀ ਪਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਉਚ ਜਾਤੀਆ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤਦ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਾਤਪਾਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਕੁੱਝ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਸਹਿਭੋਜ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਆਪ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਘੁਮਾਅ ਕੇ ਵੇਖ ਲਓ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਭੂਤ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਇਸ ਭੂਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਤੱਕ ਆਪ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ।"

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਜਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜ ਸਾਹਮਣੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਸੁਝਾਅ ਰੱਖੇ:-

1. "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੇ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਮਤਰੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਬੇਅਰਥ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ।"

2. "ਇਹ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀ ਹਰ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਉ ਤੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਉ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਹਿਭੋਜ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋੜ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲੱਗਣਗੇ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਅਸਲ ਇਲਾਜ ਆਪਸੀ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਖੂਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਮਿਲਾਪ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਾਪਣ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਵੱਖਰੇਪਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਬਿਗਾਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।"

3. ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਇਹ ਹੈ:-
   1. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿੱਤਾ ਚੁਨਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
   2. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਭ ਲਈ ਸਮਾਨ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
   3. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਕ ਕਮਜੋਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ ਵੀ ਭਰਾਤਰੀ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
   4. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ, ਧੰਦਾ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰ ਚੁਨਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿੱਤਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
   5. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਮੌਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।
   6. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ, ਜਾਤ, ਵਰਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਉਸ ਤੋਂ ਹਜਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਔਖਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਕਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਨੌਕਰ, ਅਜਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਜਾਤ ਤੋੜਨਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਔਲੀਏ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਮਹੰਤ, ਰਾਜ, ਧਰਮ, ਤੰਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀ ਤੋੜ ਸਕੇ। ਉਹ ਸਭ ਜਾਤ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰਹੇ ਪਰ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹੇ।

ਜਦੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੜਨਾ ਹੈ? ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਜਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀ ਅੰਤਰ ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਉਠਾਉਂਗੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਖੋਹ-ਖਿੱਚ, ਟੁੱਟ-ਭੱਜ, ਗੁੱਸੇ-ਰਾਜੀ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਹਿੰਸਾ ਤਾਂ ਹੋਣਗੇ ਹੀ। ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਊਚ-ਨੀਚ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਊਚ-ਨੀਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਬਰਾਬਰੀ ਲਿਆਉਣ ਵੱਲ ਵਧੋਗੇ ਤਾਂ ਜੇ ਭੁਚਾਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਝਟਕੇ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਹੀ ਲੱਗਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਐਸ ਐਲ ਵਿਰਦੀ ਐਡਵੋਕੇਟ,
ਸਿਵਲ ਕੋਰਟਸ ਫਗਵਾੜਾ, ਪੰਜਾਬ।
ਫੋਨ: 01824 265887, 98145 17499